

О. І. МАЦЕГОРІН

Олександр Ілліч Мацегорін, кандидат юридичних наук, завідувач кафедри Київського університету права НАН України

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я

Проголошення Конституцією України людини, її життя, здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю обумовлює потребу належної правової охорони права на медичну допомогу, важливою складовою якого є право на таємницю про стан здоров'я (ст. 3)¹.

В умовах сучасної організації профілактики і лікування населення, впровадженню новітніх медичних технологій захист права на таємницю про стан свого здоров'я фізичної набуває особливої актуальності. Кожному пересічному громадянину відома медична практика, коли лікар після проведеного обстеження повідомляє рідним і близьким хворого діагноз, розповідає про особливість та тривалість курсу лікування а також можливі перспективи видужання. Більшість лікарів при цьому не замислюються над тим, що розголошена таким чином інформація без згоди пацієнта є прямим порушенням його законних прав та інтересів. Водночас до відома пацієнта медичним персоналом не завжди доводиться повна інформація про стан здоров'я через побоювання не погіршити його.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного законодавства України про порядок отримання, належного збереження та правового захисту інформації про стан здоров'я людини, визначення поняття та об'єкта права на таємницю про стан здоров'я, встановлення переліку осіб, зобов'язаних забезпечувати збереження інформації, підстав правомірного її розголошення.

У спеціальній літературі різні аспекти теоретичних, правових і практичних проблем персональної медичної інформації в цілому та права на захист інформації про стан здоров'я, досліджували як вітчизняні фахівці медичного права, зокрема В. І. Агарков, М. М. Білинська, О. Є. Бобров, Ю. В. Вороненко, З. С. Гладун, Ю. І. Губський, В. І. Журавель, В. Г. Карпук, О. Ю. Кашинцева, Л. В. Красицька, Ю. І. Кундієв, В. Ф. Москаленко, О. С. Мусій, В. М. Пономаренко, О. Г. Рогова, А. М. Савицька, В. Г. Сердюк, С. Г. Стеценко, Р. О. Стефанчук, І. В. Шатковська, так і зарубіжні фахівці А. В. Азаров, Т. Б. Дмитрієва, Ф. Н. Кадиров, М. С. Малєїн, М. М. Малєїна, В. Л. Попов, В. П. Сальніков, В. Б. Філатов, К. Б. Ярошенко та ін. Але при всьому цьому, проблема визначення змісту та особливостей правового регулювання інформації про стан здоров'я в системі особистих немайнових прав фізичної особи не втрачає своєї актуальності.

Основоположним елементом при визначенні права на таємницю про стан здоров'я є поняття «здоров'я», під яким зазвичай розуміється реальний стан життєдіяльності організму людини. Надалі термін «здоров'я» вживатиметься у значенні, визначеному ст. 3. Основ законодавства України про охорону здоров'я від 31.12.1992 р. № 23-92, а саме – стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів. Здоров'я як особисте немайнове благо має своє інформаційне вираження у відповідному комплексі якісних та кількісних медичних показників про соматичний, психічний і соціальний стан людини. Носієм права на інформацію про стан свого здоров'я є кожна людина незалежно від віку, майнового та сімейного стану, а також інших чинників.

Інформативне право фізичної особи, що стосується здоров'я, надає їй право встановлювати певні обмеження щодо отримання та поширення такої інформації як самими медичними працівниками, так і особами, що отримали її під час виконання своїх професійних або службових обов'язків. Можливість реалізації права фізичної особи на інформацію про стан свого здоров'я закріплюється важливою гарантією встановлення на неї правового режиму. Сутність права особи на таємницю про стан здоров'я полягає в можливості самостійно на власний розсуд визначати коло осіб, які можуть отримати таку інформацію, а також вимагати не розголошувати її від тих осіб, що отримали у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

У контексті теоретичного аналізу таємниці про стан здоров'я необхідно зупинитися на аналізі поняття цього правового явища. Формально кажучи, інформація про стан здоров'я належить до медичної сфери, представники якої мають у розпорядженні відповідний арсенал методів обстеження і дослідження для фахо-

вого об'єктивного визначення даного стану. Відтак, допустимим може вважатися використання терміна «медична інформація про стан здоров'я», що в свою чергу дозволяє ввести в користування термін «медична таємниця». З цим терміном тісно пов'язано поняття «лікарська таємниця». Відповідно до ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка має назву «Лікарська таємниця», медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд і результати, інтимну й сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості².

Коментована стаття закріплює важливу гарантію фізичної особи щодо збереження відомостей, які охоплюються поняттям «лікарська таємниця». Науковці розходяться в думках щодо співвідношення категорій «лікарська таємниця» та «медична таємниця». Одні стверджують, що лікарська таємниця є аналогом медичної таємниці, а інші – поняття «лікарська таємниця» й «медична таємниця» розрізняють, вважаючи, що лікарською таємницею є інформація про пацієнта, а медичною – для пацієнта.

При визначенні співвідношення зазначених категорій слід погодитися з думкою С. Г. Стеценка, що термін «лікарська таємниця» не повною мірою відображає обов'язок збереження в таємниці всього комплексу інформації про стан здоров'я особи. Точніше може визначити його термін «медична таємниця», адже мова йде про сферу медицини у цілому, а не лише про обов'язок лікаря зберігати в таємниці отримані відомості про пацієнта. Тим паче, що постійний розвиток новітніх технічно-інформаційних технологій, комплексний характер сучасної медичної допомоги призводять до того, що така конфіденційна за своєю суттю інформація досить часто стає доступною не лише лікарям, а й представникам інших професій³.

Аналіз літератури стосовно аспектів, пов'язаних з правовим регулюванням різноманітних видів професійних таємниць, дозволяє виділити відповідні підстави для вживання у межах даної роботи термін «лікарська таємниця», який формально вужчий у порівнянні з терміном «медична таємниця», але максимально до нього наближений. Слід погодитися з думкою В. Головченко та Л. Грузової, які вважають що термін «лікарська таємниця» має глибоке історичне коріння і є зрозумілішим для медичного персоналу⁴.

Послідовно і системно висловлює свою прихильність до використання терміна «лікарська таємниця» у медико-правових дослідженнях Г. Б. Романовський, який до основних аргументів правомірності використання цього поняття можна відносити: історично усталене застосування саме терміну «лікарська таємниця»; термінологічне закріплення його в нормативно-правових актах, що регулюють медичну діяльність в Україні, зокрема в Основах законодавства України про охорону здоров'я; позначення різновиду професійної таємниці словом «лікарська» засвідчує не освіту та кваліфікацію медичного працівника, а про вид суспільної діяльності – лікування⁵.

Звертаючись до взаємозв'язку наведених термінів і зважаючи на їх певну спорідненість, ми погоджуємося з вищевказаними авторами щодо залишення в понятійному апараті лікарської таємниці як правового явища, спрямованого на збереження медичної інформації, оскільки це історично обумовлено, нормативно закріплено та дозволяє однаково його розуміти пацієнтам, медичним працівникам і правознавцям. Проблема правового регулювання та захисту права на збереження лікарської таємниці існувала завжди, ще в сиву давнину лікарі усвідомлювали необхідність збереження таємниці своїх пацієнтів. Вперше поняття лікарської таємниці чітко сформульовано у клятві Гіппократа (460-377 рр. до н. е.), сутність якої полягала у тому, що лікар публічно присягався зберігати від розголошення усі відомості про хворого, бо вважав мовчання своїм обов'язком, а відомості про це – таємницею. У Середньовічній Європі особливою пошаною користувалися «Канони медицини» арабського мислителя медика Авіценни, там теж є слова про необхідність збереження лікарем в таємниці того, що він знає про хворого⁶. У сучасних умовах право на збереження таємниці про стан здоров'я зберігає свою актуальність, оскільки конституційно визнане одним з ключових прав, що забезпечують приватне життя фізичної особи. Проблема лікарської таємниці пов'язана передусім з недоліками правового регулювання суспільних відносин стосовно відомостей, які носять закритий характер для сторонніх осіб.

Для розуміння юридичної природи лікарської таємниці, насамперед, варто визначити її правовий зміст у системі інформації з обмеженим доступом. Право на збереження лікарської таємниці, як самостійної складової професійної таємниці, закріплене у цілій низці нормативно-правових актів не лише на національному, а й на міжнародному рівні. Так, Лісабонська декларація, прийнята 34-ю Всесвітньою медичною асамблеєю (Лісабон, Португалія, вересень/жовтень 1981 р.), встановлює, що пацієнт має право очікувати, що його лікар буде поважати конфіденційний характер медичних та особистих відомостей про нього. Міжнародний кодекс медичної етики зобов'язує лікаря поважати права пацієнта, колег, іншого медичного персоналу, дотримуватися конфіденційності стосовно отриманих відомостей про стан здоров'я, результати обстеження та лікування пацієнта. Більше того, лікар повинен зберігати у повній таємниці все, що він знає про свого пацієнта, навіть після смерті останнього.

Конституція України ст.ст. 32 та 34 передбачає збереження лікарської таємниці, яка не може бути розголошена без згоди даної особи чи її законних представників. Виняток із цього загального правила складають випадки, коли відкривається доступ інших осіб до лікарської таємниці в інтересах національної безпеки, економічного добробуту й прав людини, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадянського порядку, а також з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

Конституційне положення про лікарську таємницю гарантується також у нормах поточного законодавства. Відповідно до ст. 46 Закону України «Про інформацію» не підлягають розголошенню відомості, які стосуються лікарської таємниці. Обов'язок збереження лікарської таємниці передбачений і Клятвою лікаря, затвердженою Указом Президента України № 349 від 15 червня 1992 р.

Зазначені положення логічно розвиваються у положеннях ст. 286 ЦК України, яка закріплює право фізичної особи на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні. Ця стаття забороняє вимагати подання за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз і методи лікування фізичної особи, а особа, яка довідалася про лікарську таємницю у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел, зобов'язана утримуватися від поширення такої інформації.

Окремі законодавчі акти у сфері охорони здоров'я конкретизують перелік відомостей, які становлять зміст лікарської таємниці⁷. Так, донорським законодавством визначено, що дані про перенесені та наявні хвороби в особи, яка виявила бажання здати кров або її компоненти, а також про вживання нею наркотичних речовин та властиві їй інші форми ризикованої поведінки, що можуть сприяти зараженню донором інфекційними хворобами, які передаються через кров, і за наявності яких виконання донорської функції може бути обмежено, становлять лікарську таємницю. Крім того, до лікарської таємниці віднесені дані про реципієнтів донорських органів; осіб, які заявили свою згоду або незгоду стати донорами у разі власної смерті; стан здоров'я людини; історію її хвороби; мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів; прогноз можливого розвитку захворювання, які лікар зобов'язаний надати на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників, за винятком випадків, коли така повна інформація може завдати шкоди здоров'ю пацієнту.

Як уже зазначалося, суб'єктом права на лікарську таємницю є пацієнт, тобто особа щодо до якої проводилися медичне обстеження, огляд, лікування тощо. Проте, в окремих випадках незалежно від її волі та бажання лікарська інформація можуть отримати інші особи. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу» допускається передача відомостей про стан психічного здоров'я особи й про надання їй психіатричної допомоги без згоди самої особи або без згоди її законного представника для організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги або для провадження дізнання, попереднього слідства або судового розгляду за письмовим запитом особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора й суду.

Крім того, згідно ч. 2 ст. 26 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» лікарська таємниця може стати доступною при загрозі розповсюдження інфекційних захворювань, ухиленні від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій встановленого переліку. Поширення конфіденційної інформації може мати виправдання й при настанні нещасного випадку на виробництві або при профхворобі відповідно до п. 9 постанови Кабінету Міністрів України Про порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві і п. 6 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру.

Сімейний кодекс України у ст. 30 передбачає обов'язок наречених повідомити один одного про стан свого здоров'я. При цьому держава забезпечує створення умов для медичного обстеження наречених, а результати такого обстеження визнаються таємницею і повідомляються лише нареченим. Ігнорування зазначеного обов'язку, приховування відомостей про стан здоров'я одним із наречених, наслідком чого може стати порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, визнається однією з підстав для визнання шлюбу недійсним.

Суб'єктами обов'язку збереження лікарської таємниці є не лише лікарі, а досить широке коло осіб. Приналежність їх до тієї чи іншої професійної діяльності дозволяє їх класифікувати на наступні групи: лікарі, незалежно від спеціалізації та місця роботи за медичним фахом; інші члени медичного персоналу (медсестри, лаборанти, санітари); особи, які інформацію, що становить лікарську таємницю, отримали під час виконання своїх професійних або службових обов'язків, зокрема, працівники кадрових апаратів на підприємствах та в організаціях, до яких в процесі трудової діяльності подаються довідки про стан здоров'я, результати проходження обов'язкових медоглядів, лікарняні листи тощо.

У юридичній практиці нерідко виникають питання стосовно віднесення окремих категорій осіб до суб'єктів обов'язку збереження лікарської таємниці, яким така інформація стала відома не під час виконання професійних або службових обов'язків, а за інших обставин. Окреслюючи коло осіб, зобов'язаних забезпечувати реалізацію такого права, вітчизняне законодавство встановлює відповідальність лише за умисне незаконне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки (ст. 145 Кримінального кодексу України). Отже, обов'язок щодо належного збереження лікарської таємниці несуть ті особи, яким вона довірена самим власником. Усі інші громадяни, що отримали відомості, які становлять лікарську таємницю, в результаті необачних розмов при сторонніх у громадських місцях, втраті медичних документів а також внаслідок інших аналогічних дій, не можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення права особи на збереження лікарської таємниці.

Отже, суб'єктами правовідносин щодо лікарської таємниці є уповноважена особа (носій права на збереження лікарської таємниці) та зобов'язані особи, яким така інформація стала доступною внаслідок вико-

нання своїх трудових або службових обов'язків. Розглядаючи зміст даних правовідносин, слід виходити з того, що право особи на таємницю про стан свого здоров'я, в усіх своїх життєвих проявах кореспондується з відповідним обов'язком осіб, на яких це обов'язок покладається законодавством. Варто підкреслити, що жодне з прав і свобод людини, у тому числі на лікарську таємницю, не є абсолютно безмежним. Існують певні публічні інтереси, а також інтереси інших осіб, які є конкуруючими і навіть домінуючими стосовно інтересів окремої приватної особи, у тому числі щодо реалізації нею своїх прав. Подальше законодавче закріплення максимально можливого переліку відомостей, які становлять лікарську таємницю, сприятиме належній реалізації природних прав та законних інтересів людини.

Переходимо до узагальненого визначення поняття «лікарська таємниця». У контексті теоретико-правового аналізу лікарської таємниці, В. П. Новосолов та Л. В. Канунникова вважають, що під нею слід розуміти відомості, які не підлягають розголошенню про захворювання, інтимну та сімейну сторони життя пацієнта, отримані від нього самого чи виявлені у процесі його обстеження чи лікування, тобто при виконанні медичним працівником своїх професійних обов'язків⁸.

На наш погляд, позитивним у запропонованому визначенні є системний перелік відомостей, що складають лікарську таємницю, однак досить вузько окреслено коло суб'єктів обов'язку збереження лікарської таємниці, автори обмежили його лише медичним персоналом.

Дослідники В. І. Акопов та Є. Н. Маслов зазначають, що під лікарською таємницею розуміються всі відомості, отримані від хворого чи виявлені в процесі медичного обстеження чи лікування, які не підлягають розголошенню без особистої згоди пацієнта. До таких відомостей належать: факт звернення до медичного закладу, інформація про функціональні та фізичні вади організму, спадкові захворювання, шкідливі звички, діагноз, ускладнення, прогноз, сімейне та інтимне життя, факт усиновлення, стан здоров'я родичів⁹.

Даним визначенням автори прагнули максимально перелічити можливі випадки отримання іншими особами відомостей, які складають лікарську таємницю. Ми вважаємо, що такий підхід не завжди раціонально виправданий для теоретичного конструювання дефініції, адже практично неможливо передбачити усі потенційно можливі факти отримання та розголошення суб'єктами обов'язку збереження лікарської таємниці. Чинне законодавство України не встановлює вичерпного переліку відомостей, які складають зміст лікарської таємниці, що обумовлюється досить широким спектром відомостей медичного, інтимного, сімейного та іншого характеру.

Узагальнюючи наведені міркування, можна запропонувати наступне визначення лікарської таємниці. Лікарська таємниця – це різновид професійної таємниці, урегульований чинним законодавством, відповідно до якого медичні працівники а також інші особи в силу виконуваних ними службових та трудових функцій зобов'язані зберігати від доступу сторонніх осіб інформацію, отриману щодо пацієнта в процесі його діагностування, лікування та реабілітації.

Лікарська таємниця за своїми сутнісними і змістовними ознаками має багато спільного з поняттям «медична таємниця», але не тотожна їй, маючи вужче смислове навантаження. Керуючись викладеними теоретичними положеннями, на нашу думку, медичну таємницю можна визначити як урегульований законодавством правовий режим отримання, зберігання і використання інформації медичного та особистого характеру про фізичну особу, отриманої медичними та іншими працівниками у зв'язку з виконанням ними професійних та/або службових обов'язків, розголошення яких може завдати шкоди даній особі.

Нарешті, право фізичної особи на таємницю про стан свого здоров'я можна трактувати як особисте немайнове право, яке юридично гарантує можливість людини отримати достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я, вимагати від медичних працівників, які володіють такою інформацією та інших причетних осіб у зв'язку з їх професійною діяльністю збереження її від поширення, а також захищати у разі заподіяння шкоди внаслідок протиправного порушення зобов'язаннями особами.

Таким чином, право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я належить до фундаментальних особистих немайнових прав фізичної особи, що тісно пов'язане з правом на інформацію про стан свого здоров'я. Відмінність його від права на інформацію про стан здоров'я полягає в тому, що особа наділяється правом вимоги до визначених законом категорій осіб зберігати конфіденційність інформації про стан її здоров'я. Гарантією цього права слугує встановлений правовий режим таємниці на даний вид інформації. Право на таємницю про стан здоров'я в своїй інформаційній основі бере витоки із сфери лікарської діяльності, яка за своїм характером обумовлює необхідність встановлення професійної лікарської таємниці. У свою чергу, лікарська таємниця, є базовою складовою більш широкого поняття медичної таємниці, яка лежить на шляху до містка, що поєднує медицину та юриспруденцію.

¹ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

² Основи законодавства України про охорону здоров'я від 31.12.1992 року № 23-92 // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

³ *Стеценко С. Г.* Медичне право України (правове забезпечення лікарської таємниці): монографія / С. Г. Стеценко, І. В. Шатковська. – К.: Атіка, 2010. – 144 с. – С. 19.

⁴ *Головченко В.* Лікарська таємниця як медико-правова проблема / В. Головченко, Л. Грузова // Ліки України. – 2001. – № 6. – С. 12.

⁵ *Романовский Г. Б.* Право на неприкосновенность частной жизни / Г. Б. Романовский. – М.: МЗ-Пресс, 2001. – 312 с. – С. 21.

⁶ Об основах медицинской деонтологии. [Сб. статей] / Под общ. ред. К. Т. Таджиева, В. И. Приписнова // Душанбе: Ирфон, 1981. – 281 с. – С. 112.

⁷ Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н. проф. С. Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с. – С. 84-95.

⁸ Новоселов В. П. Правовое регулирование профессиональной деятельности работников здравоохранения / В. П. Новоселов, Л. В. Канунникова. – Новосибирск: Изд-во НГОНБ, 2000. – 156 с. – С. 113.

⁹ Акопов В. И. Право в медицине / В. И. Акопов, Е. Н. Маслов. – М.: Книга-сервис, 2002, – 352 с. – С. 103.

Резюме

Стаття присвячена дослідженню сучасного законодавства України про порядок отримання, належного захисту права фізичної особи на таємницю про стан свого здоров'я, а також теоретико-правовому визначенню цього поняття.

Ключові слова: право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, медична таємниця, лікарська таємниця.

Резюме

Статья посвящена исследованию современного законодательства Украины о порядке получения, надлежащей защиты права физического лица на тайну о состоянии своего здоровья, а также теоретико-правовому определению этого понятия.

Ключевые слова: право физического лица на тайну о состоянии здоровья, медицинская тайна, врачебная тайна.

Summary

The article covers modern Ukrainian legislation, acquisition procedure, appropriate protection of individual right to medical confidentiality, provides theoretical and legal definition of this notion.

Key words: individual right medical of confidentiality, medical confidentiality, doctor confidentiality.

Отримано 11.10.2010

Н. О. МЕЛЬНИЧУК

Наталія Олексіївна Мельничук, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЯК ЗАСАДА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТАКИХ ВІДНОСИН З БОКУ ДЕРЖАВИ

Враховуючи процес реформування трудового права та трудового законодавства, а також зважаючи на необхідність розробки нового Трудового кодексу України, актуальним питанням постає ефективне правове регулювання трудових відносин. Водночас це питання стає гострішим, коли потрібно знайти межу між договірним та імперативним регулюванням вказаних відносин у зв'язку із поширенням тенденції їхнього договірного врегулювання. Метою даного дослідження виступає визначення змісту такої засади договірного регулювання як збалансування інтересів сторін, але не в розрізі самого такого регулювання, а в розрізі його суті для держави та законодавця. Задля досягнення поставленої мети визнається доцільним вивчити суть інтересів сторін трудових відносин та з'ясувати, в чому має полягати їхнє збалансування на рівні законів. Науковою базою для дослідження стали роботи О. Т. Барабаш, Н. Б. Болотіної, Т. М. Додіної, О. Л. Єськова, С. О. Іванова, А. В. Петровського, М. В. Переполькіної, О. Л. Перцевої, Т. Є. Рубан, Л. С. Таля, Г. І. Чанишевої, Н. Щербюка, В. І. Щербини, М. Г. Ярошевського.

Укладення договору, як трудового, так і будь-якого виду колективного (галузевої угоди, генеральної, колективного договору, тощо), враховуючи те, що воно здійснюється на основі свободи договору та рівності сторін, має на меті збалансування інтересів працівників та роботодавців. Водночас така мета договірного регулювання має виступати ще й засадою правового врегулювання трудових відносин. Особливо на цю засаду має орієнтуватися держава, яка в регулюванні трудових відносин не стоїть осторонь, а приймає активну участь. О. Т. Барабаш відзначає, що «сучасний етап розвитку трудового законодавства характеризується скороченням централізованого методу і значним розширенням колективно-договірного регулювання трудових відносин. Акцент регулювання неминуче зміщується з централізованого на децентралізоване, з законодавчого – на регулювання колективними угодами і договорами; нормативного – на індивідуально-зобов'язальне¹, разом із тим, вірно вказує Н. Щербюк: «але не варто думати, що з часом потреба в централізованому регулюванні праці цілком відпаде. Саме держава, на нашу думку, продовжуватиме виконувати функцію гаранта основних трудових прав громадян»². На такій ролі держави наголошують і міжнародні дослідники ринку